Book Reviews

- W.F. Wertheim, Het onderwijsbeleid in Nederlands-Indië 1900-1940. Een bronnenpublicatie (bew. door Dr. S.L. van der Wal). Wolters, Groningen 1963. 724 blz.
 - F.D.K. Bosch, J.E. van Lohuizen-De Leeuw, Indische skulpturen der sammlung Eduard von der Heydt. Beschreibender Katalog, Zürich, 1961.
 - F.D.K. Bosch, J.E. van Lohuizen-De Leeuw, Schätze aus Thailand. Katalog einer Ausstellung im Wallraf-Richartz-Museum zu Köln, 1963 (Einführung in die Kunst Thailands von J.E. van Lohuizen-De Leeuw, Amsterdam; Zur Thailändischen Malerei von Elizabeth Lyons, New York; Verzeichnis der ausgestellten Werke von M.C. Subhadradis Diskul, Bangkok)., Elizabeth Lyons, M.C. Subhadradis Diskul (eds.)
 - F.D.K. Bosch, Th. P. Galestin, Hedendaagse kunst van Bali uit het eigendom van H.M. de Koningin, de Rijksuniversiteit te Leiden en de heer Bonnet. Catalogus van de in 1962 in het Centraal Museum te Utrecht gehouden tentoonstelling.
 - C. Nooteboom, S. Kooyman, Ornamented bark-cloth in Indonesia. Mededelingen van het Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden, No. 16, 1963; VI and 145 pp. 32 plates and 235 drawings.
 - C. Nooteboom, Norbert Mylius, Indonesische Textilkunst: batik, ikat und plangi. Verlag Notring der Wissensch. Verb. Österreichs, Wien 1964; 93 S., 36 Bilder.
 - H.R. Mesman, Jane Richardson Hanks, Maternity and its rituals in Bang Chan. Cornell Thailand Project. Data Paper: No. 51, Southeast Asia Program, Department of Asian Studies, Cornell University, Ithaca, New York. December 1963. 128 Seiten.
 - J. Gonda, H.L. Shorto, Linguistic comparison in South East Asia and the Pacific. (Collected Papers in Oriental and African Studies, School of Oriental and African Studies, University of London 1963; 159 pages.)
- In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 121 (1965), no: 3, Leiden, 366-388

BOEKBESPREKINGEN

Het onderwijsbeleid in Nederlands-Indië 1900—1940.
Een bronnenpublicatie (bew. door Dr. S. L. VAN DER
WAL). Wolters, Groningen 1963. 724 blz., prijs fl. 53,50.

Het hier besproken werk, verschenen als eerste deel van de „Uitgaven van de Commissie voor Bronnenpublicatie betreffende de Geschiedenis van Nederlands-Indië 1900—1942 van het Historisch Genootschap”, is een kloek boekdeel van meer dan 700 bladzijden geworden. Helaas is kloekheid bepaald niet de uit de medegedeelde documenten meest op de voorgrond tredende karaktertrek van het in de behandelde episode door de Nederlands-Indische regering gevoerde onderwijsbeleid.

In 1901 had minister Cremer nog eens opnieuw het negentiende-eeuwse standpunt vastgelegd, „dat het . . . niet in de bedoeling ligt of kan liggen de zorg voor het volksonderwijs in Nederlandsch-Indië voor rekening der Regeering te nemen; dat hierin door het particulier initiatief behoort te worden voorzien . . .” (p. 7-8). Er was wel iets veranderd sinds 1835, toen de resident van Banjoemas aan de regering had voorgesteld om voor de bevordering van het inlands onderwijs f 30,— beschikbaar te stellen, en na anderhalf jaar wachten het antwoord kreeg, dat daar niets van kon komen — alle residenten op Java mochten het eens in hun hoofd krijgen f 30,— per maand voor inlands onderwijs te vragen! (p. 119-120). Er waren aan het eind van de negentiende eeuw, naast een beperkt aantal Indonesische leerlingen op Europese lagere scholen, nog een 25-tal „eerste klasse scholen” in het bijzonder bestemd „voor de kinderen van de hoofden en aanzienlijken” en ongeveer 500 „tweede klasse scholen” met driejarige cursus voor de stadsbevolking. Maar toen in 1901 de ver vooruitziende Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid J. H. Abendanon voorstelde om althans op elke districts- en onderdistrictshoofdplaats een „tweede klasse school” te openen (p. 6) vond de Minister van Koloniën Van Asch van Wijck het nodig er op te wijzen, dat wat de opening van nieuwe scholen betreft „met groote bedachtzaamheid worde te werk gegaan en niet worde toegegeven aan het streven van den Directeur

van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, dat leidt naar een algemeene voorziening in het volksonderwijs van Regeeringswege" (p. 9).

In officiële kringen werd Abendanon beschouwd als een „utopist, die met prachtige droombeelden rondloopt, maar geen rekening houdt met de eischen van het practische leven" (p. 23). En dat is uit officiële mond wel de ergste critiek die een ambtenaar te beurt kan vallen!

Niet alleen was het onzinnig van Abendanon, te vragen om snelle uitbreiding van het volksonderwijs; hij had ook geijverd voor verbreiding van de kennis van het Nederlands onder de bevolking. Jhr. Mr. B. C. de Jonge — jawel, dezelfde, maar toen nog pas aankomend ambtenaartje op het Ministerie van Koloniën — schrijft: „Bekend is, dat Mr. Abendanon alle middelen wil ter hand nemen om de ontwikkeling van den Inlander te bevorderen en men mag het voor zeker houden, dat hij met veel grooter voortvarendheid de verspreiding van het Nederl. thans ter hand heeft genomen dan zijn voorganger ooit zou gedaan hebben" (p. 19). Maar, zo voegt hij er bedachtzaam aan toe, sommigen betwijfelen „het nut van het populariseeren der Holl. taal onder de Inlanders", „of zijn bevreesd het aantal ontevreden belangrijk te zien toenemen" (p. 20); Loudon, de chef van De Jonge, vraagt zich af: „waaruit blijkt dat beweerde zich krachtig openbarend streven naar meer kennis van het Nederlandsch?" — die dwaze Abendanon heeft wel meer van „die fraaie beweringen" geponeerd! (p. 23). Een bestuursambtenaar vindt, aldus De Jonge, het voorbereiden van Inlanders voor het klein-ambtenaarsexamen „afkeurenswaard omdat zoo doende eene scherpe concurrentie den Indo's zal worden aangedaan". Maar tegen dit streven „om den inlander klein te houden" tekent de Secretaris-Generaal van Koloniën althans protest aan: „'t Adagio is altijd hetzelfde: zooveel mogelijk voor de Europeanen, dan ook nog wat voor de Indo's; voor de inlanders *niets*. Dat is verkeerdt" (p. 21).

Maar al spoedig begint de wind uit een wat andere hoek te waaien. al is het nog niet de kloeke, frisse wind die naar de gangbare voorstelling de „ethische" periode zou hebben gekenmerkt. Idenburg, optredend als Minister van Koloniën, beseft wel, dat uitbreiding van het volksonderwijs noodzakelijk is. Maar hier ligt een taak, die men om twee redenen beter niet van gouvèrnementswege kan aanpakken. Ten eerste „omdat op die wijze met minder groote offers uit de schatkist in de behoefte kan worden voorzien; maar niet uitsluitend om die reden"; „het gouvèrnementsonderwijs, dat neutraal behoort te zijn" wordt grotendeels gegeven door „Mohammedaansche onderwijzers" (p. 31),

wat tot gevolg heeft „dat het inlandsch onderwijs zooals dit van gouvernementswege wordt gegeven steeds min of meer propaganda voor den islam maakt” (p. 40).

Daarom voelt Idenburg er meer voor, het volksonderwijs van particuliere zijde te laten verzorgen (door zending en missie); de overheid kan dit onderwijs dan subsidiëren. Maar daarnaast wil hij een proef nemen met dessaonderwijs „op niet al te kostbare wijze” (p. 30). Van Heutsz, optredend als Gouverneur-Generaal, zal deze laatste gedachte realiseren. De driejarige dessaschooltjes, grotendeels door de dorpen zelf gefinancierd, worden binnen een klein aantal jaren de voornaamste vorm van „volksonderwijs”. Ruim dertig jaar later ziet de zoon van Idenburg, dan Directeur van Onderwijs en Eredienst, zich echter genoodzaakt over deze dessaschooltjes te schrijven: „hetgeen geleerd wordt is wel zeer weinig en de gelegenheden om het geleerde te bewaren zijn relatief gering” (p. 599).

Ook op ander terrein worden de regeerders door de omstandigheden gedwongen om iets van de aan 't begin van de eeuw heersende „grote bedachtzaamheid” te laten varen.

Wanneer het door Chinezen zelf gecreëerd particulier onderwijs op nationaal-Chinese grondslag een grote vlucht gaat nemen, gaat de regering over tot de oprichting van Hollands-Chinese scholen (dus scholen bestemd voor Chinezen met Nederlands als voertaal). Het doel wordt duidelijk gesteld: „om de Chineesche ingezetenen hier te lande los te maken van de Chineesch-nationale beweging” (p. 102). Maar — wat zullen de Indonesiërs er van zeggen? De Raad van Indië acht het niet twijfelachtig dat de oprichting van Europeesche scholen ten behoeve der Chineezzen door het meer ontwikkelde deel der Inlandsche bevolking met leede oogen zal worden aangezien” (p. 102). Voorlopig probeert men de Indonesiërs tevreden te stellen door enig onderwijs in de Nederlandse taal op de „eerste-klasse school” in te voeren. Op deze manier, aldus minister Fock in 1907, krijgt men meteen de gelegenheid „om de Europeesche scholen beter te beschermen tegen een al te grooten toevloed van Inlandsche leerlingen” (p. 104).

Maar enkele jaren later steekt er inderdaad een frisse bries op in regeringskringen — zij het niet los van de snelle veranderingen in het Indonesisch geestelijk klimaat. Boedi Oetomo is opgericht, en de Adviseur voor Inlandse Zaken Hazeu wijst er op, dat „althans op één punt geheel Jong-Java volkomen eenstemmig denkt en een zeer besliste overtuiging heeft: men verlangt in de eerste plaats onderwijs als onontbeerlijk middel zoowel tot economischen vooruitgang als tot geeste-

lijken groei" (p. 152). Hieraan moet men tegemoetkomen. Al eerder had Hazeu gewezen op tegenwerking ten opzichte van priajis wanneer zij hun kinderen op goede Europese scholen wilden plaatsen (p. 105-108) en had hij geklaagd over het conservatisme bij „de meerderheid van de Europeesche ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur" (p. 132). Maar in 1912 krijgt hij, door zijn benoeming tot Directeur van Onderwijs en Eredienst, de kans iets van zijn progressieve ideeën te verwezenlijken, met de steun van de intussen tot Gouverneur-Generaal benoemde Idenburg.

De reden, waarom Idenburg hem in deze functie wil zien optreden, is wat verbluffend: „hij is uit orthodoxe omgeving; heeft een poos theologie gestudeerd. Hij is modern, maar zeer sympathiek voor de zending. Eenige maanden geleden zeide hij mij: ik wenschte dat de bevolking in geheel Indië christen werd". Dan kan Koster, thans Directeur O. en E., in de Raad van Indië, en kan de onderwijs-specialist Pott, „een politiek (en niet ongevaarlijk) tegenstander", en „openbaar-onderwijs-fanatieker" uit de Raad verdwijnen . . . (p. 203).

Idenburg kwam naar Indië met het vaste plan het Christelijk onderwijs krachtadig te steunen. Maar hem werd de voet dwars gezet door de sterke beweging in Moslimse kring. Sarekat Islam gaat zich heftig roeren; maar ook de vrijmetselaars zijn sterke voorstanders van openbaar onderwijs. Idenburg begrijpt, dat dit verzet niet slechts een „zeepbel" is. Hij laat zich door Adriani overtuigen, dat de Islam voor zijn belijders ook de drager is van „het nationale bewustzijn van den bruinen man tegenover den blanken" (p. 216).

En zo wordt Idenburg zijns ondanks gedwongen, de uitbreiding van het openbaar onderwijs met kracht ter hand te nemen. Het enige, dat er voor Idenburg op overschiet, is te proberen zoveel mogelijk Christelijke onderwijzers in overheidsdienst aan te trekken, en dat lukt niet best, want de meerderheid van de toevoer uit Nederland betreft „rood volk", en verder „de laatste tijd nog al veel Roomsche". Abraham Kuyper schijnt zo doctrinair tegen het openbaar onderwijs gekant te zijn, dat hij dienstneming niet wenst aan te bevelen. „Rome is gelukkig 'minder principieel' en tevens christelijker". „Kunt ge ons niet aan een goede partij christel. onderwijzers voor de gouvernementsscholen helpen?", vraagt Idenburg de Minister in arren moede (p. 225-226).

Daar de „eerste klasse scholen" geen aansluiting geven aan hogere vormen van onderwijs, zelfs niet aan Mulo-onderwijs, stelt men zich van Indonesische zijde daar niet mee tevreden. Naar het voorbeeld van de Hollands-Chinese school, ontstaat de Hollands-Inlandse school.

Hazeu spreekt duidelijk uit, dat, bij de opbouw van het Indisch onderwijsstelsel, „het belang van een enkele betrekkelijk kleine groep van inwoners (i.c. het Hollandsch element)” wijken moet „voor dat eener overgroote meerderheid” (p. 252).

Maar Hazeu koesterde nog een ander streven, dat met deze visie in verband stond. Hij merkte op „dat de openbare Europese lagere school hier te lande een copie is van de lagere school in het moederland”, en dat ditzelfde gold voor de openbare hogere burgerscholen: voor de Mulo-cursussen (die toen nog verbonden waren aan de Europese lagere school) wenste hij een andere opzet: deze moeten „een grondige hervorming ondergaan waardoor zij hun Hollandsch cachet zullen verliezen” (p. 248). Maar in de praktijk leverde deze „grondige hervorming”, als ik mij niet vergis, niet veel meer op dan een breken met het verplicht stellen van het Frans op de Mulo-scholen.

Hoewel nu het openbaar onderwijs vanaf het optreden van Idenburg als Gouverneur-Generaal en Hazeu als Directeur van O. en E. inderdaad een stoot vooruit heeft gekregen, is toch handhaving van de „concordantie” met Nederland, vooral op het terrein van het middelbaar onderwijs, tot de Tweede Wereldoorlog toe een van de voornaamste kenmerken van het systeem gebleven. De bronnenpublicatie geeft geen duidelijk inzicht, welke redenen tot handhaving van dit stelsel hebben geleid. Er waren enkele uitzonderingen zoals de slechts tot één plaats beperkte Algemeen Middelbare School A¹ (Oosters-litteraire afdeling), die meer speciaal op de levenssfeer en cultuur van de Indonesische bevolking was afgestemd; voor het overige werd het gehele algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs in overwegende mate op concordantie gebaseerd. En het sterke vermoeden bestaat, dat de overwegingen die hiertoe hebben geleid, niet in de eerste plaats samenhangen met de belangen van de grote massa der Indonesische bevolking, maar met de specifieke belangen van de beperkte groep der Europeanen (met inbegrip van de Indo-Europeanen), voor wie eventuele aansluiting aan de scholen en universiteiten in Nederland een primair belang was.

Een andere factor kan geweest zijn gebrek aan fantasie, waardoor het besef van de mogelijkheid om een geheel ander, meer op de Indonesische samenleving gericht, maar in beginsel evenwaardig onderwijsstelsel te creëren het voorstellingsvermogen van de onderwijsautoriteiten te boven ging.

Hoe dan ook, de „concordantie” heeft de groeimogelijkheden van het openbaar onderwijs voor Indonesiërs in sterke mate geremd, al is

het slechts door de bijzonder dure opzet in verband met de noodzaak grote aantallen leerkrachten uit Nederland aan te trekken. Terwijl de belangstelling van de dorpsbevolking voor de dessaschool beperkt bleef, steeg de effectieve vraag naar „westers onderwijs” (waartoe dus ook de H.I.S. en de H.C.S. zijn te rekenen), waaraan het vooruitzicht van stijging op de maatschappelijke ladder was verbonden, verre uit boven de mogelijkheden die de uitbreiding van dit onderwijs tot 1930 toe kon bieden. In de crisisjaren trof de bezuiniging vooral juist deze sector — wegens de duurte ervan — ondanks die grote belangstelling van Indonesische zijde.

De openheid, waarmee de het opgebouwde weer afbrekende bezuinigingspolitiek van na 1930 wordt tentoongesteld, vormt een van de grootste verdiensten van deze bronnenpublicatie. Op overeenkomstige wijze had bezuinigings-dictator Du Bus honderd jaar eerder de belangrijke initiatieven tot een actieve cultuurpolitiek onder G. G. van der Capellen afgebroken. Al kunnen wij niet nagaan of niet belangrijke documenten zijn weggelaten, verleent alleen al het opnemen van twee bijzonder critische stukken van Dr. P. J. A. Idenburg (p. 580 e.v. en 650 e.v.) aan dit werk een groot historisch belang. Terwijl in de daaraan voorafgaande stukken, daterend uit de regeringsperiode-De Jonge, de harde feiten worden verdoezeld achter mooie woorden als „herordering” en „decentralisatie”; terwijl de op zichzelf onderwijskundig gerechtvaardigde critiek van de Hollands-Inlandse Onderwijscommissie op de H.I.S. en de vrees voor overproductie van ontevreden westers geschoolden in verhouding tot de werkgelegenheid, worden omgesmeed tot een wapen om deze hele sector sterk te be snoeien zonder er iets voor in de plaats te stellen, worden in de uiteenzettingen van Idenburg de zaken bij de ware naam genoemd. Zo geeft schrijver met zoveel woorden toe, dat „in de periode van 1931 tot 1935, d.w.z. de versoberings- en bezuinigingsperiode bij uitnemendheid” van een positieve politiek ten aanzien van het eigenlijk Inlands onderwijs weinig sprake is geweest (p. 589). Minister Welter geeft de conclusie van Idenburg's eerste stuk aldus weer, dat in tegenstelling met vroeger gewekte voorstellingen „gedurende de jaren 1931 tot 1936 practisch van een volkomen stilstand moet worden gesproken” (p. 618). Zowel de beperking van het „westers” onderwijs als de omzetting van de intussen vijfjarig geworden „tweede klasse scholen” in driejarige volksschool plus vervolgschool komen neer op duidelijke verslechtingen, gezien Idenburg's reeds eerder vermeld oordeel over de driejarige „volksschool”.

Ook Idenburg onthoudt zich niet helemaal van retoriek — bv. wanneer hij met instemming een ministeriële uitspraak aanhaalt, dat „het onderwijsstelsel aan den eenvoudigen desa-man de gelegenheid (bood) zijn kinderen te doen opleiden tot en met de hoogeschool” (p. 583). De schakelschool, volgens De Kat Angelino „een geniale uitvinding”, die het pad van de school naar hogere onderwijsvormen moest effenen, bleek immers een doodgeboren kind (zie I. J. Brugmans, *Geschiedenis van het Onderwijs in Nederlandsch-Indië*, 1938, p. 336-337: in dat jaar waren er in totaal niet meer dan 5000 leerlingen op de schakelscholen).

Ook in deze na-crisisperiode ontbreken overigens niet de bijoverwegingen, die weer leiden tot een wat royaler en liberaler houding: de ongesubsidieerde „wilde scholen” zijn, tegen alle verdrukking in, met kracht gegroeid — waar het gouvernement geen uitzicht bood, nam de bevolking de onderwijsvoorziening zelf ter hand, en deze snelle groei werd, evenals die van de Chinese scholen aan 't begin van de eeuw, als een bedreiging en daardoor als een uitdaging gevoeld (p. 608).

Dan was er hinderlijke critiek uit het buitenland, die zowel Minister Welter als Dr. Idenburg geneigd waren ernstig ter harte te nemen — al vond Welter dat men het analphabeten-cijfer wel „desnoods meer op papier dan in werkelijkheid” (p. 620) kon proberen te verlagen.

Dit analphabeten-cijfer, geconstateerd bij de Volkstelling van 1930, brengt mij tot een critische opmerking. Op p. 660 stelt Idenburg terecht: „Wij nemen, wat het analphabetisme betreft, in het Zuiden en Zuid-Oosten van Azië een beschamende uitzonderingspositie in”.

Maar in noot 2 op p. 654 acht de bewerker het nodig te stellen dat het bij de Volkstelling geconstateerde alfabeten-percentages van 6,44 % voor de totale inheemse bevolking een vals beeld schept. Hij beroept zich op een officiële publicatie uit 1948, waarin „berekend” zou zijn, dat wanneer men het percentage op de bevolking boven de 10 jaar betreft, men tot een percentage alfabeten komt van 30,83 %, waardoor de vergelijking met de overige Aziatische landen beslist gunstiger uitvalt.

Ik heb reeds tot twee maal toe in *De Nieuwe Stem*¹ voorgerekend dat er van deze berekening niets deugt. Hoogstens 33 % van de bevolking was in 1930 beneden de 10 jaar. Wanneer men deze van de

¹ *De Nieuwe Stem*, Jg. 4 (1949), p. 538-39; *ibidem*, Jg. 16 (1961), in mijn artikel 'Het saldo der koloniale boekhouding', waarin o.a. Baudet en Brugmans (ed.), *Balans van Beleid*, wordt besproken (zie p. 565).

totale bevolking van Nederlands-Indië aftrekt, dan vormt het aantal alfabeten van het overblijvende aantal (tweederden van de totale bevolking) nog altijd op zijn allerhoogst $\pm 10\%$!

Terwijl voor het overige de voetnoten van dit werk vaak bijzonder aardige additionele informatie geven, ontsiert deze ene noot helaas het werk, dat overigens gelukkig elk apologetisch karakter mist. Wij hebben thans geen behoefte meer aan Welter's recept — bestrijding van het analphabetisme meer op papier dan in werkelijkheid!

Aan het eind van de behandelde periode komt Idenburg tenslotte met een werkelijk kloek plan — het „doorbrekingsplan”, dat weliswaar geen kwalitatieve verandering van het onderwijsstelsel in het vooruitzicht stelde, maar althans kwantitatief de impasse wilde doorbreken door in de toekomst jaarlijks omstreeks 1000 nieuwe scholen (800 volksscholen en 200 vervolgscholen) in het leven te roepen.

Toen dit plan werd ingediend, was het 1940. In 1942 zou de eerste reeks nieuwe volksscholen totstandkomen, in 1945 de eerste nieuwe groep vervolgscholen. Wat er in werkelijkheid kwam, in 1942 en in 1945, is maar al te goed bekend.

Op onderwijskundig zowel als op ander gebied kwam er een „doorbreking”; maar daar kwamen wij Nederlanders niet meer aan te pas. Wij hadden als vervoermiddel de sado gebruikt, in een tijd waarin een vliegtuig voor Aziaten nauwelijks snel genoeg was.

W. F. WERTHEIM

Hedendaagse kunst van Bali uit het eigendom van H.M. de Koningin, de Rijksuniversiteit te Leiden en de heer Bonnet. Catalogus van de in 1962 in het Centraal Museum te Utrecht gehouden tentoonstelling door TH. P. GALESTIN.

Schätze aus Thailand. Katalog einer Ausstellung im Wallraf-Richarts-Museum zu Köln, 1963 (Einführung in die Kunst Thailands von J. E. VAN LOHUIZEN-DE LEEUW, Amsterdam; Zur Thailändischen Malerei von ELIZABETH LYONS, New York; Verzeichnis der ausgestellten Werke von M. C. SUBHADRADIS DISKUL, Bangkok).

Indische Skulpturen der Sammlung Eduard von der Heydt. Beschreibender Katalog von J. E. VAN LOHUIZEN-DE LEEUW, Zürich, 1961.

Over het algemeen valt er aan het samenstellen van catalogi van musea en tentoonstellingen bitter weinig eer te behalen. Het is er toch zo mee gesteld dat de bezoeker van deze verzamelingen er zich gemeenlijk toe bepaalt de nummers van de hem interesserende stukken vluchtig in zijn catalogus te raadplegen, terwijl hij zich ernstig voorneemt de lectuur van de lange, op 't eerste gezicht nogal droge inleiding, die er toch zo zorgzaam op uit is hem alle wetenschappelijke en andere inlichtingen over het geëxposeerde te verstrekken, uit te stellen tot er zich, ergens in de toekomst, een geschikt moment voor zal aanmelden. Anderzijds is er de ongunstige omstandigheid dat van catalogi geen recensie-exemplaren plegen te worden uitgezonden en er geen rabat op wordt verleend aan de boekhandel met het gevolg dat er het zwijgen toe wordt gedaan zowel van de zijde van de vakgenoten van de auteur als in de periodieke aankondigingen van nieuwe uitgaven. Zo zijn catalogi voorbestemd heel wat licht in de vorm van nieuwe gegevens en nieuwe inzichten onder hun korenmaat verborgen te houden, hetgeen niet het geval zou zijn geweest indien de uitkomst van alle tijd en moeite aan hun samenstelling besteed in een boekwerk of tijdschriftartikel ware gepubliceerd.

Dit mocht wel eens gezegd zijn nu kort na elkaar drie catalogi van oosterse kunstverzamelingen zijn verschenen die alleszins waard zijn onder de hen bedekkende korenmaat vandaan te worden gehaald.

Dit geldt vooreerst van Galestin's catalogus van de in 1962 te Utrecht gehouden tentoonstelling van Balische kunst, een tentoonstelling van een zo hoog esthetisch gehalte als er maar zelden in ons land te bezichtigen is geweest. Voor wie zich hiervan niet persoonlijk heeft kunnen overtuigen, zoals recensent, zijn er de platen van de voortreffelijk verzorgde catalogus ten bewijze dat te Utrecht, bij afwezigheid van alle Kitsch — op de touristenmarkt zo overvloedig voorhanden — alleen het puik der Balische kunst uit de laatste halve eeuw geëxposeerd is geweest. Zie o.a. het pronkstuk der tentoonstelling: het wonderschone beeld van een godin — volgens Balische opgave Basoendari voorstellend — het topstuk vormend van een allerkunstigst ajour bewerkte olifantstand (pl. 1); voorts de fraai gestileerde tekening van een vogelcompositie (pl. 23), de beklemmende impressie van een spookachtig stuk oerwoud (pl. 26) en, niet te vergeten, de houtsculpturen met hun rake uitbeelding van volkstypen en dierfiguren (pl. 35-37, 42, 45).

Aan voorlichting heeft het de bezoeker van de tentoonstelling allerminst ontbroken. Het begint ermee dat in een nuttige, zij 't misschien iets te wijdlopije, inleiding tot de catalogus een exposé wordt

gegeven van de zeer opmerkelijke renaissance die de Balische schilderen beeldhouwkunst in de laatste drie, vier decennien heeft doorgemaakt en van de — in haar betekenis vaak overschatte — rol die westerse, op Bali woonachtige kunstenaars bij deze vernieuwing hebben gespeeld; verder van de diverse maatregelen van overheidswege en van particuliere zijde getroffen om de kunst tegen de gevaren van de op haar aanstormende nieuwe tijd te beschermen. Volgt de beschrijving van de enkele stukken waarin de auteur alle gelegenheid heeft gehad van zijn grondige kennis der Balische kunst, oud en nieuw, te doen blijken. Dit valt vooral op in die gevallen dat er aanleiding tot meer uitvoerigheid bestond en er dieper werd ingegaan op bijzonder interessante stukken ter expositie aanwezig, zo bijv. bij de zeer gedetailleerde beschrijving van de tjandra sengkala en Arjunawiwaha-voorstellingen als versiering aangebracht op de zilveren doos die in 1923, bij gelegenheid van het zilveren regeringsjubileum van H.M. Koningin Wilhelmina, werd vervaardigd.

Als iets nieuws valt ten slotte nog te signaleren dat in de catalogus niet alleen ruim plaats is gemaakt voor de jongere en jongste producten der kunst, maar ook de makers van deze stukken bij ons worden geïntroduceerd door, in aparte artikeltjes, de bijzonderheden omtrent hun leven en bedrijf te vermelden die voor een goed begrip van hun prestaties nodig zijn, wat betekent dat zij als individuele kunstenaars, op voet van gelijkheid met hun westerse kunstbroeders, worden behandeld.

Heeft de Balische catalogus niet de pretentie zich als handboek der kunst aan te dienen, dit kan in zekere zin wel worden gezegd van de catalogus der tentoonstelling van Thailandse kunst die in 1963 in Keulen heeft plaats gehad.¹ Georganiseerd als zij was bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het vriendschaps- en handelsverdrag tussen Thailand en Duitsland was deze tentoonstelling in alle opzichten groots van opzet: niet alleen was zij van heinde en verre bij elkaar gebracht, ook straalt er iets van die grootsheid af op de samenstelling van de catalogus die men, blijkbaar tot meerdere waarborg voor volledigheid en deskundigheid, aan niet minder dan drie auteurs heeft opgedragen. Deze ietwat ongewone opzet heeft uiteraard het niet denkbeeldige gevaar met zich gebracht dat de bijdrage van Mevr. Van Lohuizen „Einführung in die Kunst Thailands” en die van Miss Lyons

¹ Van deze catalogus zijn de volgende vertalingen verschenen: *Kunst uit Thailand*, Den Haag, 1963; *Kunst uit Thailand*, Brussel, 1964; *Kunst fra Thailand*, Kopenhagen, 1965.

„Zur thailändischen Malerei” enerzijds en het „Verzeichnis der ausgestellten Werke” van Subhadradis Diskul ter andere zijde elkaar, wat datering, toeschrijving der stukken aan de diverse kunstschole enz. betreft, niet overal zouden dekken. Hoe dit zij, het zoëven bedoelde handboekkarakter komt het duidelijkst in de „Einführung” tot uitdrukking. Hierin heeft Mevr. Van Lohuizen zich tot taak gesteld uit de bestaande literatuur, aangevuld met en getoetst aan de resultaten van een eigen studiereis langs de voornaamste monumenten, een overzicht van de kunst samen te stellen zoals die zich in het achttal scholen die elkaar in de loop van twaalf eeuwen in Thailand hebben opgevolgd heeft gemanifesteerd. In aanmerking genomen dat de wetenschappelijke bestudering der Thailandse kunst en het hiermede hand in hand gaande oudheidkundig onderzoek van betrekkelijk jonge datum zijn en lang nog niet alle opvattingen over de hangende kunsthistorische vraagstukken tot een communis opinio zijn uitgekristalliseerd, zal men het te meer weten te waarderen dat schr. het heeft aangedurfd de tot heden vergaarde kennis omtrent de kunst in kwestie op overzichtelijke wijze samen te vatten, een onderneming waarin zij, naar het recensent voorkomt, uitstekend is geslaagd.

Hetzelfde kan worden gezegd van de in omvang veel bescheidener bijdrage van Miss Lyons over de Thailandse schilderkunst. De geringe aandacht die deze kunst tot heden heeft getrokken doet ons met verdubbelde belangstelling kennis nemen van wat schr. heeft te zeggen over de op klooster- en tempelwanden, vaandels, handschriften en op andere voorwerpen aangebrachte schilderijen, hun datering: meest 18e en 19e eeuw, en de afgebeelde onderwerpen: scènes uit het leven van de Buddha, veelal ook het Vessantara-jātaka. Intussen hadden we van al deze interessante voorstellingen graag iets meer te zien gekregen dan de éne, niet eens representatieve afbeelding — van een kat in verschillende houdingen — die achterin de catalogus is afgedrukt.

Behalve met de samenstelling van de boven genoemde Einführung heeft Mevr. Van Lohuizen zich verdienstelijk gemaakt als beschrijfster van het 47-tal Indische sculpturen en bronsplastieken die permanent in het Rietberg Museum te Zürich zijn geëxposeerd. Wijlen baron Von der Heydt, van wie de gehele collectie, op een drietal stukken na, afkomstig is, heeft er zorg voor gedragen dat de voornaamste bloeiperioden der Indische kunst, sinds de eerste eeuw na Chr. tot diep in de middeleeuwen, in zijn verzameling vertegenwoordigd zouden zijn zodat langs deze weg de ontwikkeling der kunst stap voor stap zou zijn te volgen. Dat hierbij de voorlichting van een ter zake kundige

gids niet zou kunnen worden ontbeerd spreekt van zelf en het is daarom een gelukkige omstandigheid dat Mevr. Van Lohuizen als zodanig beschikbaar is geweest. In de door haar bewerkte catalogus heeft zij er goed aangedaan het inleidend overzicht betrekkelijk kort te houden — immers, hoeveel malen vóór haar is zo'n overzicht niet reeds gegeven! — en alle aandacht te concentreren op de kunsthistorische en iconografische beschrijving van elk stuk afzonderlijk. Mede in verband met wat in het voorgaande is opgemerkt over nieuwe gegevens en inzichten die niet zelden in catalogusbewerkingen schuilgaan, dient te worden vermeld dat dit nieuwe, resultaat van eigen onderzoek, niet het minst interessante deel van Mevr. Van Lohuizens werk uitmaakt. Om hiervan enkele voorbeelden te noemen: In de beschrijving van de torso van een vrouwebeeld (no. 38), dat in gave toestand een demonische verschijningsvorm van de godin Kālī heeft voorgesteld, kon worden aangetoond dat dit stuk deel heeft uitgemaakt van de Gauryādi-Śoḍaśa-Mātrikā, een maṇḍala van een zestiental van deze godinnen, waarvan een aantal, tot dusver niet goed thuis te brengen, representanten in de voormalige collectie C. T. Loo te Parijs aanwezig was. Voorts kon waarschijnlijk worden gemaakt dat het beeld van een naakte jonge vrouw met aan haar voet een naar haar opkijkend katachtig dier (no. 21), waarschijnlijk afkomstig van een tempel uit westelijk-midden Indië en uit de tiende of elfde eeuw daterend, reeds hetzelfde thema te zien geeft als men een zestal eeuwen later zal aantreffen op een miniatuur van Basoli dat, als illustratie van de Paṭamañjarī-rāgīnī — een melodie die de toestand van hevige verliefdheid tot uitdrukking brengt — een jonge vrouw afbeeldt die haar hand naar een aan haar voeten zittende tijger, symbool van de afwezige geliefde, uitsteekt.

Wat de fraai uitgevoerde platen van de catalogus aangaat vind ik het jammer dat schr. zich een volgelinge heeft betoond van de meer en meer ingang vindende methode die de inferieure kwaliteit van het merendeel der maithuna-beeldgroepen aan Zuid- en Midden-Indische tempels tracht te compenseren door een bepaald onderdeel der sculptuur, met name het hoofd van de in zwijmelende liefde met haar gemaal verenigde vrouwefiguur van de romp te scheiden en sterk vergroot, onder uitzonderlijk flatteuze belichting, te reproduceren, waardoor het op z'n voordeligst uitkomt. Al moge hierdoor een schijn van schoonheid worden gewekt, deze pleegt toch snel te verdwijnen zodra het hoofd op de bijbehorende romp wordt herplaatst, zoals o.a. blijkt uit het liefelijk glimlachende gelaat van de sterk vergrote vrouwekop op pl. 80 waarvan het schoonheidseffect jammerlijk verloren gaat wanneer de

afbeelding van de gehele beeldgroep ons laat zien dat de kop in kwestie op een wanstaltige kippeborst is geplaatst en ook andere misvormingen van het vrouwelichaam ons ervan overtuigen dat het de knappe fotograaf is, niet de onbekwame beeldhouwer, die ons een ogenblik onder de bekoring van zijn werk heeft gebracht.

Onnodig te zeggen dat bovenstaande opmerking de zuiver persoonlijke visie van recensent weergeeft en niets bedoelt af te doen van de lof die de bewerkster van de catalogus in zo ruime mate toekomt.

F. D. K. BOSCH

DR. S. KOOYMAN, *Ornamented Bark-Cloth in Indonesia*. Mededelingen van het Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden, No. 16, 1963; VI and 145 pp. 32 plates and 235 drawings.

This study of ornamental bark-cloth in Indonesia is really a by-product of a larger investigation on similar material in Oceania. But be it a by-product, it is nevertheless a sound entity which exhausts the museum material available as well as the pertinent literature. The result is a very useful book, which will be welcomed by all anthropologists who are in charge of museum collections from Indonesia. To work at this sort of material has always been a rather dreary matter by lack of accessible literature. The publishing of this book means filling one of the many gaps on the bookshelf of the specialist on Indonesia.

The social and ceremonial aspects of this material get detailed attention, all in accordance with the requirements of modern anthropology. And this is more than similar books of an older period used to give. The technics of manufacturing and ornamentation receive profound treatment. The motifs are analyzed and interpreted as far as the material made this possible. For this the book is an excellent piece of work.

When we would be inclined to make some critical remarks, these would regard the composition of the whole. It seems more reasonable to begin with the raw material and to explore the technical processes of manufacturing and decorating before the investigation of the social and ceremonial use of the bark cloth, instead of beginning with this

last aspect. That the analysis and interpretation of the motifs come last in the row seems correct: they cannot be understood without knowledge of the other aspects.

However, the title of this chapter III, "Styles and style-areas" seems overdone. When using the book the attribution of decorated *tapas* to certain areas will give no difficulties. But we will not find a survey of stylistic characteristics of each area. The author confines himself to an enumeration of the motifs used in each area, and we are told that many motifs have a rather broad distribution. Style however is more than that. The subtitle of the chapter: Analysis and Interpretation (of motifs) seems more adequate.

That the author has not ventured a historic or distributional discussion of this material is reasonable. Indeed it would not have been more than a venture, the material being too limited than that one may anticipate any serious results.

These minor critical remarks however may not distract the attention from the real value of this excellent study.

C. NOOTEBOOM

NORBERT MYLIUS, *Indonesische Textilkunst: batik, ikat und plangi*. Verlag Notring der Wissensch. Verb. Österreichs, Wien 1964; 93 S., 36 Bilder, Preis öS. 60.—.

Norbert Mylius, "Kustos" of the Museum für Völkerkunde in Vienna, is the author of a booklet on Indonesian textile art. It looks rather serious: a foreword by the Indonesian ambassador in Vienna and published by the "Notring der Wissenschaftlichen Verbände Oesterreichs". It has an Introduction and a chapter on Indonesia in general as a background for the description of the textile art. Then follow a chapter on clothing and the use of textiles in religious cult, one on ornamenting methods and on the material of Indonesian fabrics. Further we find chapters on *plangi* (tie and dye), *batik* and *ikat*, and a bibliography of more than twenty pages.

The small book however does not answer to those serious expectations. When reading we understand that Mylius intended to write a popular introduction to the subject. But we fear it is not a very good one. We found several more or less serious mistakes, among which

a confusing explanation of the relation between the Malay language and modern Indonesian.

Even a popular introduction must answer to certain standards of clearness and reliability. We regret that the book falls short of those standards. Even the description of the techniques of decorating textiles is incomplete and unsystematic. It will not give the reader a clear understanding of the subject.

A well-written, evenly balanced book on Indonesian textile art is still lacking. It could be welcomed as an addition to our knowledge, even if it were a popular one. The book Mylius has written cannot fill this gap. It is for me an open question why Mylius, whom we know as a serious scholar and an able museum worker, has written and published a book like this.

C. NOOTEBOOM

JANE RICHARDSON HANKS, *Maternity and its rituals in Bang Chan*. Cornell Thailand Project. Data paper: number 51, Southeast Asia Program, Department of Asian Studies, Cornell University, Ithaca, New York. December 1963. 128 Seiten. Preis \$ 2.50.

Schon im Rechenschaftsbericht sucht der Leser vergeblich nach Daten, aus denen die Zahl der studierten Schwangerschaften und die Dauer der Untersuchung hervorgehen könnten. Für eine Beurteilung der Untersuchung und deren Schlussfolgerungen sind Zahlenangaben eine unerlässliche Bedingung, zumal aus der Beschreibung nicht erhellt, welche Tatsachen auf eigener Beobachtung beruhen und welche auf Mitteilungen anderer Personen. Bereits die Bemerkung der Verfasserin auf Seite 3, dass Kaufman in dem nur 8 km entfernten Dorf Bang Khuat auffallende Abweichungen fand, mahnt zur Vorsicht bei Verallgemeinerungen. Von dieser Vorsicht spüren wir nichts bei Frau Hanks. Ebensowenig hat sie die Angaben, die sie offenbar von andern empfing, genau überprüft. Sie gründet sogar einige Bemerkungen über Riten, die das Wachsen der „Khwan“ (Seele) bezwecken, auf einen einfachen psychologischen Test (das Ergänzen eines Satzes) bei sieben Versuchspersonen durch Dr. Phillips (Seite 75).

Zwar wird die Gesamtzahl der Einwohner genannt (1700 auf einer Oberfläche von gut elf Quadratkilometern), aber über die Bevölkerungszunahme, über die wir in dieser Studie doch gern etwas lesen möchten,

und die Geburtenziffer und Säuglingssterblichkeit fehlen die Angaben. Mindestens ein kurzes Studium der Bevölkerungswanderung wäre nötig, um die Bedeutung der örtlich überaus lebendigen Tradition und die geringen modernen Einflüsse, wie sie wenigstens dargestellt werden, zu verstehen. Obgleich sie erwähnt, dass es viele Verbindungen mit der Umwelt gibt und dass die Zahl der Alphabeten zunimmt und Männer ihre Wehrpflicht erfüllen (Seite 104), wird ein Dorf beschrieben in einer Art, die uns erinnert an die Beschreibung der javanischen Dessa durch Mayer am Ende des vorigen Jahrhunderts. Nimmt der Einwohner von Bang Chan bei Krankheiten wie Durchfall und Erkältung oder bei einer Beinverletzung jetzt wirklich noch Rücksicht auf astrologische Einflüsse, übernatürliche Geschosse oder die buddhistische Moral? Die Erwähnung, dass die Einwohner von Bang Chan von buddhistischen Schriften, Hinduliteratur und der animistischen Geister- und Götterwelt beeinflusst wurden (Seite 18), führt uns zu der Annahme, dass die Verfasserin das Material für dieses Kapitel aus Büchern geschöpft hat wie dem von Nostalgie erfüllten „Life and ritual in Old Siam“ von Anuman Rajadhon (New Haven 1961) und dem „Bangkok Calender“, herausgegeben von der American Missionary Association 1859-1872, welche zwei Bücher einige Male angeführt werden.

Die ausführliche Beschreibung der Geburt eines Sohnes in der Familie von Song und Duan bezieht sich unseres Erachtens auf ein Wunderkind. Jeder Ritus, der in diesem Zusammenhang nur irgend möglich ist, wird angewandt, was sich vielleicht erklärt aus der Tatsache, dass es sich hier nicht handelt um eine Entbindung, bei der Frau Hanks zugegen war, sondern um eine, die sie aufbaute aus verschiedenen Berichten. Sie gibt dies übrigens selbst zu auf Seite 41. Anuman Rajadhon bietet auch auf gut vierzig Seiten eine erschöpfende Aufzählung aller rituellen Massnahmen, die getroffen werden oder werden müssen, aber Young sagt z.B. in seinem „Village Life in Modern Thailand“ (Berkeley and Los Angeles, 1955) auf Seite 50, dass es in den letzten dreissig Jahren ausser Gebrauch gekommen sei, dass eine Frau nach der Entbindung bei einem Feuer liege. Die lange Periode von einigen Wochen wäre jetzt zusammengeschrumpft zu einem oder zwei Tagen. Frau Hanks hingegen hält diesen Brauch für sehr bedeutend, weil die Frau dadurch „suk“ oder reif würde (Seite 2, 62, 71, 74, 76, 81) und deshalb besser geeignet wäre für ihre Aufgabe als Mutter und Frau! Besonders seltsam wirkt es, wenn sie dieses Reifen mit der Aufnahme eines Mannes in einen Mönchsorden ver-

gleicht (störend ist in diesem Zusammenhang ihre Uebersetzung: Priester und Priesterweihe). Noch seltsamer ist ihre Deutung. Der Charakter des Mannes wäre hart, stark, gewinnsüchtig, er strebe nach Einfluss und Macht und er wäre seinem tiefsten Wesen nach destruktiv und wollüstig. Indem man ihm sexuelle Befriedigung und Nahrung vorenthalte, reife er. Vor allem das Fasten — bei den Mönchen nach der Tagesmitte — sei der grösste Bruch mit früheren Gewohnheiten, weil Nahrung ein Symbol der Muttersorge sei (Seite 77). Einen merkwürdigen Mischmasch von Verdrängungen und Komplexen hat der Dorfbewohner von Bang Chan in der Mönchsweihe aufgedeckt!

Eine Tabelle auf Seite 10, die Altersstufen mit Tätigkeiten in der Landwirtschaft verbindet, belehrt uns über Pädagogik. Laut dieser Tabelle, in der die Zahl der studierten Fälle wieder fehlt, regt man Knaben und Mädchen von 13 und 14 Jahren dazu an, zu jäten, Reis umzupflanzen usw. Man kann kaum behaupten, dass die Wissenschaft durch solche Tabellen gefördert wird. Sinnvoller ist die Mitteilung, dass die Schulferien mit den Höhepunkten der Tätigkeiten im Reisbau zusammenfallen und dass die Schulpflicht von 8 bis 14 dauert.

Bezeichnend für die Verfasserin ist es, dass sie die Schlussfolgerung von Sharp (Seite 11) in bezug auf die gewünschten Eigenschaften eines Gatten schon wieder ohne irgendwelche Kritik anführt. Sexuelle Potenz käme nach Sharp an die letzte Stelle und Frömmigkeit gehöre zu den begehrtesten Eigenschaften. Zweifellos wird man in einem höflichen Interview, das ausserdem wahrscheinlich mit Hilfe eines Dolmetschers geführt wird, dieses Prinzip erwähnen, aber solche Prinzipien sagen noch nichts aus über das wirkliche Verhalten. Frau Hanks unterlässt es näher darauf einzugehen, obgleich sie wohl mitteilt, dass die Hälfte der Ehen mit einer Entführung anfängt und Keuschheit vor der Ehe nicht unbedingt innegehalten wird. Die erwünschte Frömmigkeit der Männer wird durch solche Tatsachen doch wohl in ein zweifelhaftes Licht gerückt.

Angaben über die Verdienste von Dorfärzten („second class practitioners“), die tausend bath für eine Reihe Einspritzungen empfangen, schweben in der Luft, wenn wir nicht wissen, mit welchen Einkünften sich dieser Betrag vergleichen lässt. Die Schlussfolgerung, dass chinesische Drogenhändler, die neben den traditionellen auch moderne Arzneien verkaufen, deshalb Pioniere einer neuen Heilmethode wären, ist voreilig. Nicht die Arzneien sind ja von primärer Bedeutung, sondern die neuen Ideen und die veränderte Geisteshaltung, wodurch man einem neuen Heilverfahren zugänglich wird.

Dass man in Bang Chan die Geburt eines Menschen betrachtet als ein gemeinsames Unternehmen zweier, unabhängiger Wesen (Seite 59), die jedes für sich weiterbauen auf seinem oder ihrem Karma und als das Resultat der guten Taten im vorigen Leben ist eine Anschauung, die zusammenhängt mit der buddhistischen Lehre. Die Folgerung aber aus dem Bangkok Calender von 1865 (!), dass dies sich dadurch beweisen lässt, dass die Gattinnen europäischer und amerikanischer Missionare mehr Zeit für die Entbindung brauchen und es schwerer haben als buddhistische, thaische Frauen, die aus ihrer Religion geistige und physische Ruhe schöpfen, ist lächerlich (Seite 62). Dürfen wir doch voraussetzen, dass die Gattinnen der genannten Missionare auch einen gewissen Halt im Glauben finden. Und warum werden die Entbindungen bei buddhistischen thaischen Frauen nicht verglichen mit nichtbuddhistischen? Die Tatsache, dass die Frauen aus Thailand im Gegensatz zu den oben genannten körperliche Arbeit verrichten, ist vermutlich viel wichtiger. Frau Hanks hätte auch die Daten über Entbindungen in einem europäischen Dorf zu Rate ziehen können.

Im siebenten Kapitel dieses enttäuschenden Buches werden wir aber überrascht, denn da werden einige „attitudes“ genannt in bezug auf moderne Arzneien, die besonders wertvoll und bedeutend sind für den Forscher, der in Thailand arbeitet. Neue Krankheiten müssen mit neuen Arzneien bekämpft werden (Seite 95) und beide Heilmethoden, die alte und die neue existieren neben einander. Bedenken gegen die modernen Arzneien sind der hohe Preis und die Tatsache, dass man sich in Krankenhäusern nicht heimisch fühlt. Eine günstige Erscheinung ist, dass moderne Methoden das gesellschaftliche Ansehen des Patienten steigern (Seite 97). Die im achten Kapitel beschriebenen Veränderungen, wie die Verkürzung der Ruheperiode am Feuer, und sogar der Ersatz des Holzfeuers durch einen Holzkohlenherd oder eine Wärmflasche sind leider nicht in den ausführlichen Darstellungen aller Riten in den vorhergehenden Kapiteln verarbeitet.

Wer praktische Arbeit leisten muss — und für den ist dieses Buch gemeint — braucht eher eine Analyse der wirklichen gegenwärtigen Verhältnisse, eventuell erläutert durch einen alten Brauch als eine weitschweifige Beschreibung von Gewesenem mit einigen Nachträgen über Aenderungen und einem an sich wertvollen aber viel zu kurzen Leitfaden für das Einführen von Neuerungen.

H. R. MESMAN

Linguistic comparison in South East Asia and the Pacific. Editor: H. L. SHORTO. (Collected Papers in Oriental and African Studies, School of Oriental and African Studies, University of London 1963; 159 pages; price 42 sh.).

In this volume are reproduced part of the papers read, in July, 1961, at the meetings of a group of scholars from West Europe who assembled in London to discuss the aims to be pursued, methods to be adopted, and problems to be faced in the field of "linguistic comparison in South East Asia and the Pacific". The sessions of this study group were mainly devoted to methodological problems in the application of comparative methods to this area; the study of the Austroasiatic language family and other language groups on the S. E. Asian mainland; Austronesian languages and their relations to the tongues of the mainland; and, finally, the state of descriptive studies and the future prospects for comparative work. Consequently most of these papers are more or less intentionally concerned with methodological questions. Whereas most of these authors tacitly or openly admit that the reconstruction of parent languages need not be the only worthwhile objective of *linguistic comparison*, the discussion often touches on the important question: what other approaches may prove the most fruitful? It is intended to convene a second meeting in January, 1965 which it is hoped will be equally successful.

The papers collected in this publication are methodically arranged. In the opening contribution Mr. R. H. Robins (London) sketches the historical development of linguistic comparison. He is no doubt right in emphasizing that it is illicit to exploit the criteria applicable to synchronic comparison to produce or even to buttress historical genetic groupings (p. 10). We should moreover never forget that phonological and grammatical (structural) features tend to diffuse over geographically contiguous areas, and that in this part of the world migrations and colonizations must already in prehistoric times have been rather frequent phenomena. In two interesting contributions Nils M. Holmer (Lund) examines the methodological consequences of the application of the comparative method to non-Indo-European languages, and conducts a typological survey of the languages of the region. Calling attention to structural contrasts and similarities which cut across genetic boundaries he makes an attempt to find features and lines of development valid throughout the whole area. He wisely advises the comparative

linguist to give up any *a priori* as to the relationship of these tongues — a similar remark is made by Honey and Simmonds with regard to the comparative study of Thai and Vietnamese (p. 71) — and warns against the erroneous idea that comparative linguists are only concerned with similarities, not with dissimilarities between the members of a language family. It may be observed that although the (comparative) analysis of structure is usually conceived synchronically, this sort of comparison should be conducted historically as well. In this connection the observations made by Professor Holmer on the importance of innovations deserve the attention of those interested in these studies. This praise is however not to contend that all views pronounced by the Swedish author should be subscribed to. In criticizing the traditional comparative method his argument, though generally sound, is not altogether free from exaggeration in particulars. In proposing to “get an idea of the earlier structure of a language by sorting out the more recent elements” (p. 16) he is perhaps too much inclined to overlook the practical difficulties.

Mr. G. B. Milner's (London) Notes on the comparison of Fijian and Samoan is remarkable in that — starting from such considerations as may be found in the present reviewer's articles on the comparative method as applied to the Indonesian languages (*Bijdragen*, 99, p. 397 ff.; *Lingua*, 1, p. 86 ff.) — it illustrates the wide discrepancy between the results likely to be obtained and the different conclusions to be drawn from such a comparison according as one accepts a genetic hypothesis or not. He is no doubt right in criticizing Dempwolff and Dyen for serious methodical shortcomings. They achieved their results mainly by culling isolated words from dictionaries and by comparing word with word, basing themselves almost solely on those languages which were better attested than their neighbours, neglecting the few modern phonological studies which have been published so far, and failing to take into account cultural contacts and other relevant phenomena of a non strictly 'linguistic' character. It is indeed surprising that still in the last thirty years the traditional 'Indo-European' method is in a simplified and unadapted form applied to the study of languages outside the Indo-European domain, but it is a still greater mistake to deal with Austronesian languages as if Indo-Europeanists had not developed a refined comparative method which will always remain the base of similar studies in other linguistic areas. It is indeed to be regretted that recent studies create the impression that the apparent impossibility of explaining correspondences between languages by regular sound-

laws should give us free scope for combining an almost unlimited variety of forms by virtue of the principle of 'sporadic sound correspondences'.

One of the points which come to the fore in Mr. H. L. Shorto's (London) paper on the Structural patterns of Northern Mon-Khmer languages is the desirability to establish whether in Mon-Khmer and languages of a similar structure there are any lexical sub-systems so coherent that their coincidence may have some of the diagnostic value of I. E. affix systems. The reviewer may in this connection refer to similar observations made in the above-mentioned articles by himself with regard to the Indonesian affix systems on the one hand and the I. E. case and personal endings on the other. One of Mr. Shorto's statements may — of course without undue exaggeration — be retained (p. 60): "Phonological patterns cast most illumination on areal phenomena, grammatico-lexical patterns on genetic ones". In a study of prefixation in Old Mon, Old Khmer, and Modern Khmer, Mrs. Judith M. Jacob (London) arrives at a conclusion which though in itself not improbable, stands in need of verification: There is very little in Old Khmer which has not continued and developed in Mod. Khmer. The important contrasts are chiefly between Mon on the one hand and Khmer on the other.

P. J. Honey (London) and E. H. S. Simmonds (London) contributed an interesting paper on a comparison of some elements of nominal structure in Thai and Vietnamese. They are no doubt right in emphasizing the importance of the considerable number of foreign elements in these languages, so that the immediate assumption that a set of cognates in two idioms in this area affords evidence of genetic relationship would be too rash. Even if the material concerned is of considerable age the possibility cannot be dismissed that it results from a loan relationship. These considerations lead them to pay regard to the *Sprachbund* hypothesis which indeed seems to have interesting possibilities in these areas. It may incidentally be remarked that this concept has not, as is said on p. 72, n. 1, been discussed for the first time by Trubetzkoy (First Congress of Linguists, The Hague 1928; cf. also Jakobson, *Travaux de cercle ling. de Prague* 4, p. 234 ff.), but by E. Schwyzer, *Genealogische und kulturelle Sprachverwandtschaft*, Festgabe Univ. Zürich 1914, Philos. Fak., I, p. 133 ff. Observations of similar purport were before Schwyzer also made by H. Schuchardt, "Über das Passiv als gemeineuropäische Neuerung", *Wiener Zs. f. d. Kunde des Morgenl.* 16 (1902), p. 367 f. (quoting Miklosich: "Ein

gewisser, man möchte sagen, Europäismus strebt die Sprachen der an der Kultur teilnehmenden Völker Europas wie zu einem Idiom zu vereinigen"; K. Sandfeld-Jensen, *Die Sprachwissenschaft*, Leipzig 1915, § 111 on the languages of the Balkans (cf. *Linguistique balkanique*, Paris 1930 by the same author); E. Abegg, *Neue Jahrb. für das klass. Altertum* 1921, 73 f. invited attention to similar remarks made already by Wilhelm von Humboldt. The results at which Honey and Simmonds arrive — "there exists considerable general similarity in terms of class, order, and, to some extent, in class content" between the noun complexes in Chinese, Thai, and Vietnamese is in itself not surprising, first because the number of possibilities, especially in flexionless languages, is limited, in the second place because definite types of word order are for various psychological and stylistic reasons apt to prevail in many languages. It would be interesting to extend these studies and to apply this method of description also to the languages of Indonesia, not only to check the conclusions of G. Schlegel with regard to the syntactical correspondences between Malay and Siamese (*Toung Pao*, N. S. 2, 1901, p. 76 ff.). However, though classes are no doubt in these tongues established by syntactic function — order being an important criterion — those who will conduct these studies will always do well to examine also comparable syntactic structures in languages spoken in other parts of the world.

Polemizing against a one-sided phonemic analysis as a basis for linguistic comparison — which necessarily obscures the importance of environmental difference as a source of change — Mr. R. K. Sprigg (London) makes a remarkable attempt at introducing as the most suitable comparative method in S. E. Asian languages the so-called prosodic analysis, proceeding with a phonological formula for each lexical item such that it summarizes all recorded variant phonetic forms of that lexical item. He suggests that if lexical items are compared these should be in such a form that the exact 'pronunciation' in any given context may be inferred. Like any other serious effort to counteract the mummifying tendencies of orthodox structuralism — or to express myself otherwise, the methodical one-sidedness of those who appear to study a language *in vitro* rather than *in vivo* — this long article must be considered a welcome plea for the claims living speech — *in casu*, the allophones — should make on being studied as well. In a second paper Mr. Sprigg attempts to prove his thesis by using Arakanese and Burmese lexical-item phonological formulae — the English phrasing is his — as a basis for a comparison of Burmese and Arakanese.

Dr. H. J. Pinnow (Berlin) devotes some important and well-considered pages to the position of the Munda languages within the Austroasiatic language family. The Austroasiatic controversy remains unsettled, and the Munda idioms which cannot be regarded as 'mixed', though differing greatly from the pattern of the (other) languages, show on the other hand so many points of correspondence with these that they cannot be dispatched with the *deux ex machina* 'coincidence'. So much is however clear that a large part of the problems discussed up to the present day are in urgent need of reconsideration. Even Father Schmidt's classification as a whole is questionable and open to re-examination. All too often independent parallel developments have been looked upon as arguments in favour of genetic relationship. Among the tentative conclusions to which the author is led are the following: Within the Austroasiatic family the Munda languages form a clearly defined group which stands in opposition to all the eastern tongues, i.e. the Khmer-Nicobar group. The Munda languages are more similar to Proto-Austroasiatic than the other members of the family. In contradistinction to the view expressed, in 1906, by Father Wilhelm Schmidt, the existence of a number of striking common features of the Khmer and Nicobar groups cannot be denied. Whether the Khmer-Nicobar idioms form a unified group, as the languages do, remains uncertain. Finally Professor H. Kähler (Hamburg) surveys the present state of knowledge in the Austronesian field, drawing attention to the interest of these studies for anthropological research as well as to the indispensability of a diachronic and comparative approach to many problems, and suggesting priorities for future investigations.

The fourteen papers are briefly but lucidly introduced by the chairman of the Conference, Miss E. J. A. Henderson. She rightly observes that in so vast and varied a field of research it is not to be expected that there would — in the printed papers as well as in the oral discussions — be uniformity in either theory or practice. She might have added that much of what is said by the authors is tentative and intended as a target for discussion. That is why this reviewer who might often be disposed to disagree is inclined to reserve his judgment, though expressing his appreciation of the many good ideas and observations, valuable suggestions and useful starting-points for fruitful research which are contained in this publication.

Utrecht.

J. GONDA